

Bachs Orgelkoraler.

J. S. Bach: Orgelbüchlein und andere kleine Choralvorspiele samt Orgelchoräle manualiter, utgivna av Herman Keller, Bärenreiter Verlag, Kassel.

Bland Bachs verk för orgel har, vad vårt land angår, den skatt, som utgöres av hans koralförspel först under senare år vunnit mera vidsträckt beaktande. Orsakerna härtill torde ha varit flera. De inåtvända, till synes svårtillgängliga tonsättningarna torde i allmänhet icke ha ansetts lämpliga att bjuda en bredare publik. En annan ingalunda obetydlig anledning, varför dessa pärlor under så lång tid varit förborgade, har helt visst varit det förhållandet, att stor *tvækan* varit rådande hos våra orgelspelare angående *föredraget* av desamma. Hellre än att göra sig skyldig till en stilvidrig tolkning har mången ärlig musiker helt avstått från att våga ett försök. Den med några få undantag när totala frånvaron i originalhandskrifterna av beteckningar rörande registrering, frasering etc, har sannerligen icke gjort det till en lätt uppgift att "rätt" reproducera dessa verk. Vad forskningen å området vunnit — och här kommer namnet Albert Schweitzer först i tankarna — kan därför, synes det mig, knappast överskattas.

Utgivaren av föreliggande bägge band kan sägas i stort grunda sin uppfattning på Schweitzer. Enligt företalet synes också denne auktoritet genom sina skrifter i icke oväsentlig grad ha påverkat Keller att utgiva detta arbete, vilket, därom är jag övertygad, kommer att få en stor mission att fylla.

För varje koralförspel har meddelats motsvarande koral i körsättning jämte texten underlagd, (Samlingen utgör sålunda även en utmärkt tillgång för våra körledare.) Ett "Nach-wort" innehåller värdefulla anmärkningar ifråga om såväl texter som melodier, anvisningar rörande registrering, tempo, frasering, applicatur och föredraget av förspelen överhuvud. Historiska uppgifter angående förekommande visor och texter bilda avslutningen av samlingen.

Många av de till "Orgelbüchlein" hörande förspelen och framför allt de i det senare bandet "Orgelchoräle Manualiter" upptagna, äro lätta att utföra och böra kunna komma väl till sin rätt även på den minsta landskyrkor-orgel.

Vågar man hoppas att dessa mästarens koralförspel, sedan de tagit gestalt i en ny, med vederhäftiga kommentarer och anvisningar försedd prisbillig upplaga, skola vinna det beaktande hos vårt folk, som de äro värda?

Både vår orgellitteratur och vår mänsklighet äro för fattiga, att de skulle kunna undvara dessa andrika skatter.

W. Å.

Har den Liber Gradualium, till vilken 1576 års Liturgi hänvisar verk- ligen existerat?

(Med anledning av *Nat. Fransén*: Svensk mässa präntad på pergament. Särtryck ur Svensk tidskrift för musikkforskning 1927.)

I Johan III:s bekanta liturgi finnes en latinsk rubrik, som vållat den liturgiska forskningen ett visst huvudbry. Rubriken i fråga lyder: "Confessionem sequitur Introitus, qualis in libro Gradualium et latine et vulgari in lingua stans assignatur temporibus". Tvisten gäller: vad åsyftas med den omtalade "Liber Gradualium"?

En möjlighet till svar på frågan angives av Schüek sålunda: "Liturgisterna synas även hava utgivit eller åtminstone tänkt utgiva en sångbok med omväxlande latinska och svenska hymner. I Liturgien omtalas nämligen på flere ställen en *Liber Gradualium*, vilken säges innehålla psalmer både på latin och svenska. I varje fall har intet exemplar av detta arbete bevarats till våra dagar." (Svensk Literaturhistoria, I [1890] s. 344.)

Liturgiens ord skulle sålunda åsvfta ett efter dåtida svenska förhållanden reviderat graduale, vare sig detta verkligen utarbetats eller det blott existerat i författarens förhoppningar.

Den andra möjliga lösningen gör sig Quensel till förespråkare för. Att en sådan Liber Gradualium, om den verkligen kommit till stånd, skulle ha spårlöst försvunnit, anser han föga sannoligt. Att åter antaga en blott tillämnad bok förbjuder honom ordalydelsen. Han tolkar därför orden som en hänvisning till de medeltida gradualia och hänför uttrycket "et latin et vulgari lingua" till "Introitus". Att han dock knappast ens själv är fullt tillfredsställd med sin tolkning framgår av följande tillägg: "Pressas emellertid ordalydelsen, så att vi måste tänka oss en viss bok avsedd, innehållande både latinska och svenska hänvisningar; då synes oss ingen förmodan ligga närmare än att tänka på *Een liten Songbook til at bruka i Kyrkionne. MDLIII.*" (Quensel, Bidrag till svenska liturgiens historia II, s. 110 f.)

På att uppvisa omöjligheten av hänvisningen till *Een liten Songbook* behöva inga ord spillas. Denna innehåller nämligen icke en enda introitus